

Haşhaşiler Efsaneler ve Gerçekler

Ayşe Atıcı Arayancan

İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018, 160 Sayfa, ISBN: 978-605-2070-35-2

Fatma Betül GÜLER*

Haşhaşiler ve Hasan Sabbah, asırlardır efsaneleştirilmiş tarihi meselelerden biridir. Bu mesele üzerine çokça roman ve film kurgulanmıştır. O yüzden bu konularda gerçekte kurgunun ayırt edilmesi zorlaşmıştır. 160 sayfalık bu kitabın neredeyse her sayfasında önemli noktalara değinildiğini söylemek mümkündür. Ayşe Atıcı Arayancan, okuyucunun cevabını bulmak istediği soruları tahmin etmiş olmalı ki Haşhaşilerin tarihinden bahsederken aynı zamanda bu konudaki efsaneleri ve bunların doğru olup olmadığını kitabın birçok bölümünde açıklamıştır. 160 sayfanın da dolu dolu olduğunu söylemek mümkündür.

Kitapla ilgili en önemli ayrıntılardan biri şüphesiz ki konuların başlıklara ayrılmasıdır. Bu sistematik anlatım, okumayı daha kolay ve keyifli hale getirmektedir. Öyle ki bazı meselelere iki sayfa ayrılmış olsa da ayrı bir başlıkta anlatıldığından kitabı eline alan biri içerik kısmı sayesinde merak ettiği şeye kolayca

---

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, fatmabgulerr@gmail.com

ulaşabilir. Çoğu tarih kitabında bu eksikliği gördüğümünden dolayı Haşhaşiler kitabının sistematik anlatımı oldukça hoşuma gitti.

Yazar, Haşhaşilerin popüler kültür için bir malzeme olduğundan ve hatta İslamofobi'nin etkisiyle akademik çalışmalara bile yansıdığından bahsederek konuya giriş yapmaktadır. Bu kitabın yazılış amacının ise tarihi belgelere dayalı olarak bir tarihçi bakış açısıyla bahsi geçen konulara açıklık getirmek olduğunu ifade etmektedir.

Kitap, konuyu temelden alıp “*Haşhaşi*” kelimesinin kökenine inmekte ve bu kelimeyi ilk kimin kullandığına dair bilgiler vermekte. Haşhaşilerin tarihinden önce böyle bir girişin okuyucuyu konuya ısındırdığını söyleyebilirim.

Devamında ise normalde karışık ve anlaşılması zor olan İsmaililerin tarihi yalın bir şekilde anlatılmaktadır. Buranın en faydalı bölümlerden biri olduğunu söylemek gerek. Yazar İsmaililerin tarihte sadece bir kez büyük bir devlet kurduklarını anlatmaktadır.

Sonraki bölüm olan “*Hasan Sabbah*” ın oldukça ilginç bilgiler içerdiğini söylemek mümkün. Burada Hasan Sabbah'ın soyundan, mezhepsel anlamdaki kafa karışıklığı ve sonrasında verdiği kararlardan, eğitiminden ve karakterinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmektedir. Hatta yazar burada Hasan Sabbah'ın Alamut Kalesi'ndeki mekânının bir yatak ve bir kütüphaneden oluşan odadan ibaret olduğunu, rivayetlere göre 35 yıl kaleden hiç çıkmadığını anlatmaktadır. Ayrıca Hasan Sabbah bağımsızlığını kazandıktan sonra asla sultan ve emir unvanlarını kullanmamıştır. Bu ilginç karakterin hayatına dair ayrıntıların anlatılması şüphesiz ki çok faydalı olmaktadır. Yine bu bölümde Hasan Sabbah'ın oğlu Muhammed'i şarap içtiği, diğer oğlu Hüseyin'i de davası için gözünü kırpmadan öldürdüğü yazmaktadır. Hatta kendisi kalede ney üfleyen birini bile derhal kalenin dışına attırmıştır. Yazar, bu konuyla ilgili ayrıntılara yer vermiş, kitabın devamında da bu yöntemi kullanmıştır.

Kitapta Alamut Kalesi ve Mistik Bağlantıları için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Alamut'taki yaşamları için ne kadar özen verdiklerini, mahzenlerini ve depolarını öğrenebilmekteyiz.

Yazarın değindiği bir başka konu da “*Cennet Bahçesi Efsanesi*” dir. Ama kitaptaki anlatıma göre o dönemde bu efsaneyi ilk ve tek olarak Marco Polo anlatmıştır. Marco Polo'nun aslında Alamut'u görüp görmediği konusu bile meçhuldür. Çünkü kendisi kale yıkıldıktan 17 sene sonra İran'a gitmiştir ve muhtemelen kendi gördüklerini değil, o bölgede yaşayanların anlattıklarını yazdığı için onun bu konuda verdiği bilgilere şüphe ile yaklaşmakta fayda var.

Kitapta en ilgimi çeken bölümlerden biri Hasan Sabbah, Nizamü'l Mülk ve Ömer Hayyam'ın arkadaş olduğuna dair rivayetlerin tartışıldığı bölümdür. Kitabı okuyunca anlıyoruz ki her ne kadar popüler kültürde ve romanlarda bu isimler çocukluk arkadaşlarıymış gibi anlatılsa da bu çok zor bir ihtimaldir. Çünkü Nizamü'l Mülk 1018'de, Hasan Sabbah 1034'de, Ömer Hayyam ise 1048'de doğmuştur. Aralarındaki yaş farkından ötürü çocukluk arkadaşları oldukları konusu muhtemelen sadece popüler kültürün bir parçasıdır.

Yazar, anlatımda sadece kendi araştırmalarına ve fikirlerine yer vermemiş olup, zaman zaman alıntılarda bulunmuştur. Bunlardan biri de Hasan Sabbah ile Melikřah'ın birbirlerine yolladıkları mektuplardır. Aslında bu metinlerin güvenilir olmadığını da yazmaktadır.

Kitapta Hařařilerin propagandalarına ve fedailerin suikast şekillerine uzunca yer verilmiş olup okuyucuya ilginç örnekler sunulmaktadır.

şüphesiz ki en ilgi çekici kısımlardan biri bu grubun haşaş kullanıp kullanmadığına dair bilgilerin sunulduğu bölümdür. Buradan öğrendiğime göre, her ne kadar Hasan Sabbah ve fedailerinin haşaş kullandıkları kesinmiş gibi anlatılsa da aslında hiçbir İsmaili veya ciddi Sünni yazar ve dönem ortaçağ tarihçileri haşaştan bahsetmemektedir. Kitabı okurken ne zaman bu konuya değinileceğini merakla beklediğimi ve sonrasında aldığım cevapları yeterli bulduğumu söylemek isterim. Zaten oğlunu şarap içtiği için öldürten, ney çalan birini kaleden kovduran birinin haşaş kullanması pek mantıklı gelmemektedir.

Kısacası okumaya başladığımda aklımdaki soru işaretlerinin cevabını ararken kitap bittiğinde hiç duymadığım konularda da bilgi sahibi oldum. 160 sayfanın bu kadar verimli kullanılmasını çok başarılı buldum. Bana göre eksik olan şeylerden biri anlatılanların görsellerle desteklenmemiş olması ve kaynakça verilse de dipnotların bulunmamasıdır.

Popüler kültüre malzeme olan ve yıllardır filmlerde, romanlarda işlenen bu konunun açık bir dille sıkmadan anlatılması, kaynak eksikliğinin bulunduğu konularda net bir sonuca varmaktan kaçınılması, Hařařilerin tarihinden bahsederken farklı birçok yönlerine değinilmesi kitaba dair en hoşuma giden şeyler oldu. Hařařiler konusunda bilgi almak isteyen herkese Ayşe Atıcı Arayancan'ın bu eserini gönül rahatlığı ile öneririm.